

Jesu Christi visa est a Magis; Tertullianus, in Apol. ad senatum Romanum, cap. 21, declarat stupendam solis eclipsim quæ moriente Christo accidit, paganis fuisse notissimam et in publicis archivis tunc esse consignatam: « Eum mundi casum relatum in arcanis vestris » habetis. » Idem asserit Lucianus, apud Euseb., Hist. eccl. lib. 8. Celsus, Porphyrius et præsertim Julianus Apostata, miracula Christi magicis artibus tribuunt: ergo illa saltem indirecte agnoscunt. Hæc et alia auctorum profanorum testimonia fusius legi possunt apud *Bullet, Hist. de l'établissement du Christianisme tirée des seuls auteurs Juifs et païens*, et apud *Houtteville*, t. II.

Præterea, auctores profani facta Evangelica ignorare non potuerunt, siquidem fama eorum per orbem universum divulgabatur, innumeri homines ubique Christo nomen dabant, et ex Judæis vel paganis christiani fiebant: at præfati auctores silentium non servassent circa talem errorem, quotidie latius serpentem et mundum universum inficientem, si ad illum confutandum rationes peremptorias habuissent: ergo silentium eorum facta Evangelica confirmaret.

Inst. Auctorum profanorum opera maxima ex parte perierunt: at in eis quæ perierunt forte peremptoria erant argumenta contra miracula Christi: ergo.

R. 1°. Modo objiciebant increduli auctores profanos omnino siluisse circa miracula Christi et Apostolorum; nunc dicunt periisse opera in quibus hæc facta refellebantur, sicque, pro more suo, sibi concordant religionis adversarii.

R. 2°. *Nego min.* Nam 1° cum hæc opera penitus sint ignota, nihil de illis affirmari potest; imo quo jure affirmant increduli argumenta in eis exstitisse contra miracula Christi et Apostolorum, dicere possumus splendida in illis fuisse testimonia in gratiam eorundem factorum. 2° Sancti Patres, et præsertim Origenes et Clemens Alex. plurima nobis transmiserunt fragmenta tales videntur Porphyrii et Juliani: in his fragmentis tam solidæ sunt quædam objectiones adversus religionem christianam, ut nullas validiores impii adinvenire potuerint. Sancti

Patres eas non dissimulant, sed illis ingenue et simpliciter expositis solide respondent: atqui non magis dissimulassent argumenta factis Evangelicis opposita, si quæ fuissent; opera enim quæ refellebant erant tunc publica et in manibus adversariorum: ea igitur truncare aut graviora eorum argumenta declinare ausi non fuissent. 3° Si in dictis operibus peremptoria exstitissent argumenta contra facta Evangelica, errore sic detecto, universus mundus ea velut fabulosa abjecisset: atqui mundus ea magis ac magis admisit et credidit, non obstantibus scriptis auctorum profanorum: nihil ergo erat in illis peremptorium adversus facta Evangelica. Unde concludendum est nihil solidum contra hæc facta dici potuisse. Ex diversis igitur objectionibus istis magis elucidatur facta Evangelica omnimoda fide digna esse.

CAPUT SECUNDUM.

DE DIVINITATE RELIGIONIS CHRISTIANÆ.

Specialiter probaturi sumus religionem christianam esse divinam, primum adversus Judæos, deinde adversus cæteros incredulos, quamvis utriusque generis probationes eandem veritatem respectu omnium demonstrent; religio enim non est vera relative, sed absolute.

ARTICULUS PRIMUS.

DE DIVINITATE RELIGIONIS CHRISTIANÆ ADVERSUS JUDEOS.

Præcipuæ religionis nostræ probationes quibus uti possumus adversus Judæos, deducuntur 1° ex oraculis Prophetarum quos agnoscunt et venerantur; 2° ex comparatione inter miracula Christi et miracula Moysis; 3° ex connexionione religionis christianæ cum religione judaica; 4° ex ultima clade Judæorum et præsentis eorum statu.

§ I. — De oraculis Prophetarum Veteris Testamenti, quos agnoscunt et venerantur Judæi.

Ex Veteris Testamenti prophetiis ostendimus legem Moysis fuisse abrogandam, et novum fœdus illi substituendum per ministerium alicujus mediatoris : si ergo demonstretur Jesum Christum esse mediatorem a Prophetis annuntiatum, eo ipso constabit religionem ab eo fundatam esse novum fœdus olim promissum, proindeque divinam : at pluribus argumentis, ex oraculis Prophetarum deductis, probatur Jesum Christum esse mediatorem seu Messiam annuntiatum.

ARGUMENTUM PRIMUM. — *Ex oraculis Jacob, Danielis, Aggæi et Malachia.*

In oraculis quatuor illorum Prophetarum Messias prænuntiatur, et tempus adventus ejus describitur, ut supra probavimus. Messias autem in his oraculis prænuntiatus, est Jesus Christus, si cuncti characteres quibus designatur Christo et soli Christo competant : at cuncti characteres quibus in prædictis oraculis designatur Messias, Christo et soli Christo competunt ; quod paucis verbis ostensuri sumus.

De prophetia Jacob.

Ex celebri illa sancti Patriarchæ prophetia, Messias venire debuit antequam sceptrum vel prææminentia tribus auferretur de Juda, vel eo circiter tempore quo omnis prææminentia hujus tribus cessare debebat, vel saltem hæc prææminentia diu cessare non debuit antequam Messias veniret ; in Messia venturo omnes benedicendæ vel ad ipsum congregandæ sunt nationes : porro insignes hujusmodi characteres in Christo reperiuntur ; certum est enim circa illius adventum omnem potestatem omnemque præcellentiam tribus Judæ cessasse, sceptrum

proprie dictum jam cessaverat quando Judæa sub Pompeio facta fuerat provincia Romana, versus annum 63 ante Christum, aut saltem quando Herodes Magnus, Idumæus, hujus regionis principatum cum nomine regis, anno 40 ante Christum, obtinuit, Ant. Jud. l. 14, c. 26 ; hanc veritatem ipsi publice confessi sunt Judæi, cum exclamaverunt, dicentes : *Non habemus regem nisi Cæsarem*, Joan. XIX, 12 : *Nobis non licet interficere quemquam*, ibid. XVIII, 31. Attamen, uti supra diximus, tunc etiam erant gens completa et distincta, ideo suprema potestate gaudens. Verum, quidquid sit, omnis prææminentia tribus Judæ penitus evanuit in excidio Hierosolymitano, sub Vespasiano ; tunc quippe templum fuit combustum, urbs eversa et tota gens destructa. Mediante Christo, omnes gentes e densissimis idololatriæ tenebris exurgentes, ad ipsum conversæ sunt, in ipso speraverunt, in ipso benedictæ sunt : nullus autem alius proferitur in quo illi Messia characteres reperiri queant. Ergo.

De prophetia Danielis.

Juxta Danielis prophetiam, Messias futurus est *Sanctus sanctorum, Christus dux* ; per ipsum consummanda est *prævaricatio*, finem accepturum est *peccatum*, adducenda est *justitia sempiterna* : in ipso implendæ sunt *visio et prophetia* ; occidendus est, *et non erit populus ejus qui eum negaturus est* ; vel, ut fert textus Hebraicus, occidendus est *non sibi* ; confirmare debet pactum multis hebdomada una ; in medio hebdomadis deficere debent hostia et sacrificium ; *et ab exitu sermonis ut iterum ædificetur Jerusalem*, septuaginta numerandæ sunt hebdomades. Porro cuncti Messia characteres optime in Christo et in solo Christo inveniuntur ; præcipua enim difficultas est circa septuaginta hebdomades, quæ *ab exitu sermonis*, etc., usque ad Messiam impleri debent : atqui septuaginta hebdomades facile numerari possunt *ab exitu sermonis*, etc., usque ad Christum. Per illum sermonem intelligendum est edictum a rege Persarum emissum,

ut iterum ædificaretur Jerusalem, sub Nabuchodonosor destructa. Quatuor autem numerantur regum Persarum edicta de templi et urbis Jerusalem exstructione, scilicet: primum Cyri, de quo fit mentio I Esdræ, 1, anno ante baptismum Christi 566; secundum Darii Hystaspidis, quod ibidem, cap. vi, describitur, ante baptismum Christi anno 519; tertium est Artaxercis Longimani, anno regni ejus septimo, ante Christum 457, et ibidem, c. vii, refertur; quartum ab eodem Artaxerce editum fuit anno regni ejus vigesimo, II Esd. ii, ante baptismum Christi, ex probatissimis chronologiæ calculis, 475, ante aram vulgarem 445.

Investigandum est igitur quodnam ex quatuor illis edictis sit *sermo* de quo propheta Daniel loquitur. Non est primum; solius enim *templi* restorationem permittit, et nihil dicit de urbe et mœnibus. Secundum est tantummodo primi confirmatio, ut videre est in capite vi libri I Esdræ. Tertium optime quadrat cum septuaginta hebdomadis Danielis prophetæ; septimus enim regni Artaxercis annus respondet anno 457 ante nativitatem Christi: si huic numero 33 addantur anni quibus vixisse communiter creditur Christus, habetur 490, numerus septuaginta hebdomadum annorum. Verum in illo edicto nulla etiam fit mentio de urbe et mœnibus ejus, sed tantum de libertate concessa Esdræ redeundi in Jerusalem, et secum eos ducendi de populo Israel et de sacerdotibus quibus ire placuerit, de sacrificiis Deo cœli offerendis, de auro, argento et vasis necessariis, etc. Non videtur igitur sermo ut *iterum ædificetur Jerusalem*. Quartum ejusdem regis edictum ipsam urbis exstructionem, portas et muros habet pro objecto, II Esdr. ii; probabilius ergo hoc est edictum a Daniele annuntiatum, ut multo communius censent eruditi: at illud prodit anno vigesimo Artaxercis, et 445 ante Christum: si huic numero triginta tres adjiciantur anni, 478 erunt anni inter exitum hujus edicti seu sermonis et mortem Christi: 490 autem requiruntur ut septuaginta compleantur hebdomades; cum Christus occidi debuit in medio ultima

hebdomadis, tres, quatuor aut quinque anni numero 478 addi possunt, septem igitur vel octo supersunt anni qui impediunt ne adamussim computati 490 reperiantur anni, *ab exitu sermonis ut iterum ædificetur Jerusalem* usque ad mortem Christi. Porro error tam parvus in obscura chronologiæ materia pro nihilo reputari debet, ut ait illust. *Bossuet*, *Hist. univ.* part. 2, c. 9: « Il n'y » aurait rien de surprenant quand il se trouverait quel- » que incertitude dans les dates des rois de Perse; et le » peu d'années dont on pourrait disputer sur un compte » de 490 ans, ne feront jamais une importante question. » Mais pourquoi discourir davantage? Dieu a tranché » la difficulté, s'il y en avait, par une décision sans ré- » plique. Un événement manifeste nous met au-dessus » de tous les raffinements des chronologistes; et la ruine » totale des Juifs, qui a suivi de si près la mort de no- » tre Seigneur, fait entendre aux moins clairvoyants » l'accomplissement de la prophétie. »

Aliunde non sibi consentiunt chronographi circa initium regni Artaxercis, nec circa annum nativitatis Christi, nec circa tempus quo in terra vixit. Hinc idem *Bossuet*, *1re part.*, *10e époque*, ibid.: « On n'aurait pas besoin de » tant de justesse, et rien ne force à prendre dans cette » extrême rigueur le milieu marqué par Daniel: les » plus difficiles se contenteraient de le trouver en quel- » que point que ce fût entre les deux extrémités; ce que » je dis, afin que ceux qui croiraient avoir des raisons » pour mettre un peu plus haut ou un peu plus bas le com- » mencement d'Artaxerce, ou la mort de notre Sei- » gneur, ne se gênent pas dans leur calcul, et que ceux » qui voudraient embarrasser une chose claire par des » chicanes de chronologie, se défassent de leur inutile » subtilité. » Accurate igitur numerantur septuaginta hebdomades ab exitu sermonis, etc., usque ad mortem Christi.

Videantur etiam *Lombroso* et *Consoni*, jam citati, *lett. c 8*, et *note*.

Cæteri vero Messiaë characteres a Daniele depicti, eadem

perfectione competunt Christo, qui dicitur et ex operibus suis ostenditur *Sanctus sanctorum* : destruxit prævaricationem et peccatum, adduxit justitiam sempiternam, in ipso impletæ sunt visio et prophetiæ; occisus pro populo ab illo negatus est : pactum pro multis confirmavit, defecerunt hostia et sacrificium legis, etc. Ergo.

De Aggæi et Malachiæ prophetiis.

Juxta Aggæi et Malachiæ prophetias, Messias visitare et illustrare debet templum a Zorobabel ædificatum, præcursor ante faciem ejus ibit et viam præparabit; in ipsius adventu commovenda sunt cælum et terra, mare et arida; cunctis gentibus futurus est *desideratus et pax*, etc. Atqui hæc impleta sunt in Christo : præcursorem enim habuit Joannem Baptistam; in ipsius adventu commota sunt cælum et terra, mare et arida, tum per ejusdem miracula, tum per idolorum eversionem et omnium populorum conversionem. Secundum visitavit templum, illudque sua præsentia illustravit et sanctificandum jussit, tum verbis, tum actionibus; novum instituit sacrificium quod in omni loco nomini Dei offertur, Malachiæ 1, 11; *est pax et desideratus cunctis gentibus*, siquidem eas de tenebris eduxit, suo lumine recreavit, sua gratia sanctificavit : stupendam enim operatus est in mundo conversionem : omnes igitur characteres qui in dictis prophetiis de Messia prædicantur, apprime Christo competunt. Illi autem soli competunt, Judæi namque et celebriores rabbini frustra desudarunt ut aliquem invenirent hominem, a Christo diversum, cui hos Messia characteres applicare possent; in varias abierunt sententias variasque finxerunt hypotheses ex adverso pugnantes et se invicem destruentes. Ergo.

Dices : Herodes templum a Zorobabel ædificatum demolivit, et aliud multo majus et perfectius, intra quadraginta sex annos, Joan. 11, 20, summis impensis extruxit, Joseph. Antiq. Jud. 1. 15, c. 14 : ergo Christus visitare non potuit templum a Zorobabel ædificatum.

R. Nego conseq. Quamvis enim legatur apud Josephum, loco citato, Herodem vetus templum usque ad fundamenta demoliri jussisse, ut aliud multo splendidiori modo extrueretur, non censetur tamen novum reipsa ædificasse : ita saltem judicaverunt Judæi, qui in historiis suis illud vocant secundum, et aliud quod fingunt a Messia ædificandum appellant tertium; debent tamen illud vocare quartum. Ipse Josephus, de Bello Judaico, l. 6, cap. 18, destructionem ingentis et exornatissimi hujus ædificii narrans, dicit illud ab Aggæo 639 annis et 45 diebus antea fuisse constructum : æstimat ergo ille scriptor templum ab Herode instauratum, a templo Zorobabel non fuisse diversum : ergo Christus templum Zorobabel visitavit et gloria præsentia suæ illustravit. Ergo.

ARGUMENTUM SECUNDUM. — *Ex prophetiis quæ Messiaæ originem et naturam respiciunt.*

1° Messias ex Abraham, Isaac et Jacob, ex tribu Juda et familia David, descendere debebat, ut pluribus in locis prædicatur et ipsi Judæi confitentur : atqui constat Christum ex tribu Juda, ex David, Jacob, Isaac et Abraham descendere, nempe ex utraque ejus genealogia a S. Matthæo et S. Luca descripta, et nunquam a Judæis in dubium revocata.

2° Messias in Bethleem Juda nasciturus erat, ex Michææ v, 2 : *Et tu Bethleem Ephrata, parvulus es in milibus Juda; ex te mihi egredietur qui sit Dominator in Israel, et egressus ejus ab initio, a diebus æternitatis... Et stabit et pascet in fortitudine Domini, in sublimitate nominis Domini... et convertentur, quia nunc magnificabitur usque ad terminos terræ. Et erit iste pax.* In illa enim prophetia Messias designatur, siquidem ille solus sub his characteribus designari potest, ut ipsi olim confessi sunt Judæi, Matth. 11, 6 et 16 : atqui Christus natus est in Bethleem Juda, ut Apostoli et Evangelistæ scripserunt, Judæis non contradicentibus; fuit pax in populis, ma-

gnificatus est usque ad terminos terræ, ad ipsum conversæ sunt gentes, stat et pascit *in fortitudine Domini*, etc. Ergo.

3° Ex virgine ortum Messias mirabiliter habere debebat, Isaï. vii, 14 : *Ecce virgo concipiet, et pariet filium; et vocabitur nomen ejus Emmanuel*. Constat autem Christum de virgine mirabiliter et absque concursu hominis natum esse : id testatur Maria quæ asserit, Luc. i, 44, se virum non cognoscere, et Joseph, qui nolens eam velut adulteram traducere, voluit occulte dimittere eam. Matth. i, 19, idem expresse testantur Evangelistæ, v. g., S. Matth. i, 18 et 25. Sola igitur difficultas est, utrum in illo textu Isaïæ, *Ecce virgo concipiet*, etc., vere de Messia agatur; at in illo textu de Messia vere agitur. Nam 1° S. Matth. i, 22 et 23, illum sic interpretatur. 2° Filius de virgine conceptus et natus vocatur Emmanuel, et infra, cap. ix, 6, dicitur de illo quod sit *Admirabilis, Consiliarius, Deus, Fortis, Pater futuri sæculi et Princeps pacis*, quod super humerum ejus sit *principatus* : atqui hæc attributa proprie convenire non possunt nisi Messia. 3° Conceptio et nativitas pueri hic promissi annuntiatum tanquam signum divinum et extraordinarium : nullum vero esset signum nec prodigium in eo quod adolescentula viro conjuncta filium per viam naturalem conciperet et pareret. 4° Vox Hebræa *alma* virginem puram, integram, a viris absconsam significat, illamque sic verterunt Septuaginta interpretes et Chaldæi : ergo in ea prophetia prædicatur Messias.

Attamen Judæi communiter arbitrantur vocem Hebræam esse ambiguam, et tam juvenulam quam virginem significare posse ; illam per juvenulam interpretantur Symmachus, Aquila et Theodotio, in suis versionibus Græcis ; hodierni rabbini pertinaciter negant in illo textu de Messia sermonem haberi. Quamvis in illo puncto illis subscribere non debeamus, cum difficile vincantur, et per tempus nobis non liceat cum illis contendere, pro ista controversia remittimus ad dissert. D. Calmet, ad Bossuet, Duquet, Berthier et alios Scripturæ sacræ com-

mentatores qui in caput vii Isaïæ scripserunt. Vide etiam P. Perrone, de Incarn.

ARGUMENTUM TERTIUM. — *Ex prophetiis quæ ad vitam, passionem et mortem Messia spectant.*

1° Messias habere debuit præcursores ad vias ejus præparandas : *Vox clamantis in deserto : Parate viam Domini, rectas facite in solitudine semitas Dei nostri*, Is. xl, 3; et Malach. iii, 1 : *Ecce ego mitto Angelum meum, et præparabit viam ante faciem meam* : porro Christus tam splendidum habuit præcursores in persona Joannis Baptistæ, ut legationem miserint Judæi ad eum interrogandum an esset Messias, Matth. iii, 3; Luc. iii, 4; Joan. i, 23.

2° Totum caput liii Isaïæ de Messia intelligendum est, et Judæi, qui in alium sensum illud detorquere voluerunt, nihil nisi intricatum, tenebrosum et absurdum dicere potuerunt : at in illo capite historia passionum Christi describitur, Matth. viii, 17; Act. viii, 32, etc.

3° Zacharias de Messia sic habet, ix, 9 : *Exsulta satis, filia Sion, jubila, filia Jerusalem : ecce Rex tuus veniet tibi justus, et salvator : ipse pauper, et ascendens super asinam, et super pullum filium asinæ*. Matth. xxi, 5; Joan. xii, etc., et xi, 12 : *Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos. Et dixit Dominus ad me : Projice illud ad statuarium, decorum pretium quo appetiatus sum ab eis* : hæc autem in Christo litteraliter adimpleta sunt, Matth. xxvii, 9.

4° Sic loquitur Messias apud David, Ps. xx, 7 : *Ego sum vermis, et non homo... Omnes videntes me, deriserunt me : locuti sunt labiis, et moverunt caput; et y. 18 : Foderunt manus meas et pedes meos; dinumeraverunt omnia ossa mea : ipsi vero consideraverunt et inspexerunt me. Diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem meam miserunt sortem; Ps. lxxviii, 22 : Dederunt in escam meam fel, et in siti mea potaverunt me aceto* : atqui de verbo ad verbum hæc in passione Christi contigerunt, Matth. xxvii,

JOAN. XIX, et nullus designari potest homo cui similiter conveniant : ergo.

ARGUMENTUM QUARTUM. — *Ex prophetiis quæ Messiae resurrectionem, triumphum et gentium conversionem prænuntiant.*

1° Si passio, ignominia et mors Messiae prænuntiata fuerant, non minus clare annuntiata fuerat ipsius resurrectionis. Isaia, XI, 10 : *Ipsam gentes deprecabuntur, et erit sepulcrum ejus gloriosum*; Ps. XV, 10, et Act. II, 13 : *Non dabis sanctum tuum videre corruptionem.*

2° Ascensio pariter annuntiata fuerat. Ps. LXVII, 17 et Eph. IV, 8 : *Ascendisti in altum, cepisti captivitatem, accepisti dona in hominibus*; et Ps. CIX : *Dixit Dominus Domino meo : Sede a dextris meis.* Porro diversæ illæ prophetiæ naturaliter de Christo explicantur; de nullo vero alio recte explicari possunt : ergo. Vide Matth. XXII, 43; Luc. XX, 42.

3° Deus per Ezechielem, XXXVI, 26, prædixerat, dicens : *Et dabo vobis cor novum, et spiritum novum ponam in medio vestri : et auferam cor lapideum de carne vestra, et dabo vobis cor carneum. Et spiritum meum ponam in medio vestri.....* Et per Joel, II, 28 : *..... Effundam spiritum meum super omnem carnem : et prophetabunt filii vestri et filiae vestre.....* Sed et super servos meos et ancillas in diebus illis effundam spiritum meum. Atqui duæ illæ prophetiæ accurate completæ sunt in die Pentecostes, quando Spiritus sanctus corporali specie in Apostolos descendit, et in aliis circumstantiis in quibus ipsius effectus modo sensibili apparuerunt, Act. II, 17.

4° Juxta diversos Prophetas, Messias futurus erat desideratus, expectatio, dux, salvator gentium : gentes in eo benedicendæ erant, et in lumine ejus ambulare debebant; ipse autem earum legislator esse debebat, Is. LXV, 4, et IX, 3 : verum omnes illæ qualitates Christo et soli Christo perfecte conveniunt; ipsius enim ministerio Dei notitia universam inundavit terram, et omnes gentes in eo benedictionem acceperunt : ergo.

Multæ adhuc sunt aliæ prophetiæ plus minusve clare, quæ similem applicationem habent in Christo : eas unusquisque videre potest apud D. Huet, *prop. 7*, vel apud varios Scripturæ sacræ interpretes : porro impossibile est tot prophetias adeo punctualiter casu fortuito in Christo fuisse impletas : non minus impossibile est aliquem impostorem ita se gessisse, ut cunctis divinorum oraculorum dispositionibus se conformaverit : ex diversis ergo prophetiis constat Christum esse Messiam, ac proinde ipsius religionem esse divinam.

§ II. — De comparatione miraculorum Christi cum miraculis Moysis.

Religionem Mosaicam admittunt Judæi ut divinam, quia persuasum habent divina esse miracula a Moyse patrata et in Pentateucho descripta : similiter igitur confiteri debent divinam esse religionem christianam, si clare ipsis ostendatur miracula Christi eadem mereri fidem quam miracula Moysis : porro clare ostendere possumus miracula Christi eadem mereri fidem quam miracula Moysis.

PROPOSITIO.

Miracula Christi non minus sunt certa quam miracula Moysis.

Prob. 1°. Miracula Christi non minus certa sunt quam miracula Moysis, si dubium æque sit impossibile : atqui dubium æque impossibile est circa miracula Christi quam circa miracula Moysis ; si quædam enim essent motiva dubitandi, repeterentur vel ex parte auctoris, vel ex parte testium, vel ex parte traditionis ; at sub triplici hoc respectu tam impossibile est de miraculis Christi dubitare quam de miraculis Moysis.

1° *Ex parte auctoris.* Moyses enim manifestos quidem sinceritatis et veritatis characteres præbet, ut ostendimus : at Christus, in paupertate natus, externo habitu

despectus, in officina patris vitam degens, per triginta annos ut filius fabri reputatus, non minores sinceritatis et veracitatis characteres præbet: nulla quippe suspicio fraudis magis in hujusmodi hominem quam in Moysen cadere potest.

Imo, Moyses pluribus beneficiis affectionem Judæorum sibi conciliaverat, eos a dura servitute liberaverat, bona temporalia eis promittebat, gravissimas minabatur pœnas easque interdum infligebat: Christus vero apparet pauper, humilis, abjectus, omni ope et favore destitutus, sacerdotibus et magistratibus invisus; mercedem quidem annuntiat, sed in cœlo percipiendam; in præsentibus vero vita nihil sectatoribus suis promittit, nisi probra, ignominias, odia, persecutiones, supplicia, mortem. Ergo.

2° *Ex parte testium.* Testes enim miraculorum Moyses fuerunt Judæi, Ægyptii et Idumæi, qui omnes decipi non potuerunt, decipere noluerunt, nec decipere potuissent etiamsi voluissent: sed testes miraculorum Christi, qui fuerunt Judæi et Gentiles, non magis decepti aut deceptores esse potuerunt: non solum facta miraculosa testati sunt, sed in eorum confirmationem omnes supplicia et morti se devoverunt: porro nulli testes majorem merentur fidem. Ergo.

3° *Ex parte traditionis.* Nam 1° Pentateuchi unicus fuit auctor; octo sunt auctores librorum Novi Testamenti. 2° Ex Judæorum adversariis soli Samaritani Pentateuchum admittebant; innumeræ sectæ, tum a se invicem, tum a catholicis dissentientes, circa veritatem et integritatem librorum Novi Testamenti secum et nobis consentiunt. 3° Quando scripsit Moyses, rudes adhuc et illitterati erant homines; quando vero scripserunt Apostoli, scientiæ et artes ubique vigeant. Ergo, etc.

Prob. 2°. Illa miracula eadem saltem merentur fidem quæ numero, splendore, communicatione, modo, universalitate et effectibus aliis, licet veris, præstant aut saltem æquivalent: atqui talia sunt miracula Christi respectu miraculorum Moysis.

1° *Número.* Quamvis enim Moyses multa patriverit

miracula, plura tamen patravit Christus, ut ex Pentateuchi et Evangelii lectione patet.

2° *Splendore.* Christus enim omne genus morborum curavit, cæcis visum, surdis auditum, mutis loquelam, claudis gressum restituit, supra mare ambulavit, panes multiplicavit, ventis imperavit, mortuos suscitavit, et, quod majus est, propria virtute tertia die post mortem suam revixit: atqui Moyses certe non majora fecit miracula.

3° *Communicatione.* Non tantum enim Christus miracula patravit, sed facultatem alia similiter patrandi Apostolis et discipulis suis communicavit. *Infirmos curate,* inquit apud Matth. x, 8, *mortuos suscite, leprosos mundate, dæmones ejicite;* ex libro Actuum Apostolorum constat hanc promissionem non fuisse vanam: Moyses autem multa ipse patravit miracula, sed nemini facultatem alia patrandi communicavit.

4° *Modo.* Quoties namque volebat Christus et quomodo volebat miracula operabatur, sive præsens, sive absens, sive verbo, sive signo, sive solo voluntatis nutu: Moyses vero nulla unquam operatus est miracula nisi præsens, aliquo signo externo, et ordinarie ab ipso Deo determinato.

5° *Universalitate.* Christus enim in omnem naturam supremam exereuit potestatem, in mare, in terram, in arbores, in elementa, in morbos, in vitam, in mortem; non in corpora tantum, sed in animas; non in homines duntaxat, sed in dæmones qui ad illius præsentiam supplices erant et tremebundi, quosque reluctantes et invitos e corporibus obsessis ejiciebat et in profunda detrucebat tartara, ut ipsi confitebantur: *Venisti ante tempus torquere nos,* Matth. viii, 29: tam varia autem non fuerunt miracula a Moyse patrata.

6° *Denique effectibus.* Licet enim splendida et publica fuerint Moysis miracula, nulla tamen gens ethnica operum illorum ad religionem Judaicam fuit adducta: contra vero tam efficacia fuerunt Christi miracula, ut idololatriam ubique penitus everterint, et universum orbem, reluc-

tantibus cunctis cupiditatibus et frementibus terrenis atque infernis potestatibus, ad christianam religionem adduxerint. Ergo.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Miracula Moysis a Judæis et a Christianis admittuntur : miracula vero Christi a solis Christianis : ergo.

R. Nego conseq. Quamvis enim inter Judæos et Christianos de miraculis Moysis non disputetur et lis circa miracula Christi moveatur, non sequitur hæc prioribus minus esse certa : nam fieri potest ut inter litigantes res aliqua ab utraque parte admittatur, licet magis non sit certa quam ea de qua litigatur, nempe quando utriusque partis interest ut admittatur : porro Christianorum sicut et Judæorum interest ut miracula Moysis admittantur, Judæorum vero refert quod miracula Christi sint falsa : non mirum ergo si, prioribus ab utraque parte admissis, de posterioribus licet non minus certis disputetur. Itaque non quærendum est an hæc vel illa miracula a pluribus vel a paucioribus hominibus admittantur, ut merito de illorum certitudine judicetur, sed attendendum ad vera eorum motiva : at probavimus miracula Christi miraculis Moysis sub omni respectu saltem æquivalere. Ergo.

Obj. 2°. Nunquam admittenda sunt miracula aliis veris miraculis opposita : at miracula Christi miraculis Moysis opponuntur : ergo.

R. Nego min. Miracula enim Christi miraculis Moysis non sunt opposita, si doctrina Christi nullo modo doctrinæ Moysis opponatur : at doctrina Christi nullo modo doctrinæ Moysis opponitur, sed illam perficit, implet et confirmat ; mirabilis namque inter utriusque Testamenti doctrinam percipitur harmonia et concordia : ergo.

§ III. — De mira connexione religionis christianæ cum religione Mosaica.

Probavimus multas Veteris Testamenti prophetias ac-

curatissime in Christo fuisse impletas ; certum est illa in consensionem casui fortuito aut malæ fidei tribui non posse. Sed pluribus in aliis punctis mirabilis deprehenditur connexio inter utrumque Testamentum ; in utroque enim pura, sancta et perfecta est doctrina, minus tamen perfecta in Veteri et perfectior in Novo ; in multis figuris Christus adumbratur et mysteria ejus depinguntur. Sic 1° Isaac ex muliere sterili per miraculum concipitur, Christus ex virgine ; in Isaac omnes gentes benedicendæ sunt, in Christo ab Isaac descendente omnes de facto benedicuntur ; Isaac immolandum lignum sacrificii sui in montem Moria super humeris portat, Christus ad mortem damnatus crucem bajulat in Calvariæ locum, qui est mons Moria : Joseph a fratribus venditur, et illorum omnisque terræ fit salvator ; Christus a contribulibus damnatur, occiditur, et fit omnium salvator ; Melchisedech, sacerdos Domini, oblationem panis et vini præsentat ; Christus corporis et sanguinis sui sacrificium sub speciebus panis et vini instituit. Sic 2° Agnus paschalis mactatur, sed nullum os ejus comminuitur : ita Christus a B. Joanne Baptista vocatur *Agnus* ; velut agnus in paschate immolatur, et nullum os ejus confringitur : manna e cælo divinitus immissa populum mirabiliter nutrit in deserto ; Christus de cælo descendens mirabiliter corpus et sanguinem suum in sacramento vere et realiter nobis præstat in cibum : serpens æneus in deserto exaltatus sanat Hebræos illum aspicientes ; Christus in cruce affixus gratia sua mundat eos qui viva fide ipsum aspiciunt ; rupes percussa largas emittit aquas ; Christus in latere percussus sanguinem et aquam dedit in remissionem peccatorum. Varia offeruntur sacrificia, agnorum, hircorum, vaccæ rufæ, etc. ; in expiationem peccatorum multæ præcipiuntur corporeæ mundationes : sanguis autem et agnorum et hircorum auferre non poterat peccata ; corporeæ mundationes animæ sordes non diluebant ; ergo hæc erant figuræ. At illæ aliæque figuræ numero infinitæ apprime completæ sunt in Christo ; nonnullas tantum ex hujusmodi figuris quasi per transennam notavimus ; totum